

Gorzów Wielkopolski, 13 stycznia 2026 r.

dr hab. Renata Nadobnik, prof. AJP
Wydział Humanistyczny
Zakład Języków Obcych
Katedra współczesnego języka
Akademia im. Jakuba z Paradyża
ul. Fryderyka Chopina 52, bud. 7
66-400 Gorzów Wielkopolski

Recenzja rozprawy doktorskiej

**„Współzależność pomiędzy idiolektem postaci fikcyjnej a jej osobowością,
z uwzględnieniem lokalnych kontekstów kulturowych i społecznych – na
przykładzie wybranych wersji serialu telewizyjnego *Un gars, une fille*” napisanej
przez mgra Angelo Sollano pod kierunkiem dra hab. Krzysztofa Nerlickiego, prof. US**

Rozprawa doktorska przygotowana przez mgra Angelo Sollano traktuje o indywidualnym stylu językowym postaci fikcyjnych jako funkcji ich osobowości oraz przynależności społeczno-kulturowej. Współzależność ta została zobrazowana na przykładzie wybranych sekwencji dialogowych telewizyjnej komedii sytuacyjnej znanej w wersji polskojęzycznej pod nazwą *Kasia i Tomek* – adaptacji kanadyjskiej produkcji *Un gars, une fille*. Szczególnym walorem tego opracowania jest sposób ujęcia problemu badawczego, który podkreśla jego wyjątkowość. Chodzi o interlingwalną perspektywę porównawczą opartą na wielojęzycznym materiale korpusowym obejmującym dialogi w językach: francuskim (pierwowzoru produkcji z Quebecu), polskim, rosyjskim i włoskim – zaczerpnięte z adaptacji rzeczonoego serialu emitowanego w Polsce, Rosji i we Włoszech, uzupełniając (w znacznie mniejszym wymiarze) ich wersję francuskojęzyczną (z Francji), a także ukraińsko- oraz niemieckojęzyczną. Na uwagę zasługuje ponadto interdyscyplinarny charakter dysertacji. Czerpie ona bowiem nie tylko z dorobku badań językoznawczych, lecz także badań medioznawczych, kulturoznawczych, socjologicznych oraz badań nad problematyką społecznej i kulturowej tożsamości płci.

Należy również podkreślić, iż wypowiedzi dialogowe bohaterów seriali telewizyjnych nie cieszą się szerokim zainteresowaniem badawczym, dlatego rzadko bywają przedmiotem pogłębionych analiz językoznawczych. W związku z powyższym omawiana praca w istotnym stopniu wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę badawczą, wnosząc cenny wkład w rozwój językoznawstwa. Dzieło to świadczy ponadto o dojrzałości badawczej Doktoranta.

Rozprawa liczy 550 stron. Jej trzon stanowią dwie części – teoretyczna, obejmująca rozdziały I-III oraz część empiryczna obejmująca rozdziały IV i V. Ich uzupełnieniem są – w części wstępnej: *Wprowadzenie* i *Budowa pracy*, w części końcowej: *Zakończenie i wnioski*, *Bibliografia*, ponadto wykorzystany korpus badawczy oraz abstrakty w językach polskim i angielskim.

Rozdział I (podzielony na dziewięć podrozdziałów) jest poświęcony *postaci fikcyjnej* ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu serialu telewizyjnego. Zawarte zostały w nim rozstrzygnięcia terminologiczne uwzględniające szerokie spektrum ujęć, w tym perspektywę hermeneutyczną, psychoanalityczną, strukturalistyczną czy kognitywistyczną. Omówione zostały również najważniejsze badania dotyczące sposobów komunikowania się postaci fikcyjnych, na przykład z odniesieniem do kluczowych funkcji dialogu telewizyjnego, ekspresyjnej tożsamości postaci (według Moniki Bednarek) czy interpretacji przekazów postaci opartych na mechanizmach poznawczych. W toku podjętych rozważań mgr Sollano odniósł się także do możliwych zależności pomiędzy adaptacją formatów a zachowaniem funkcji dialogu telewizyjnego, dowodząc m. in., iż „adaptacja formatów jest najdokładniejszą metodą przetwarzania dwóch [komplementarnych] warstw komunikacyjnych” (s. 40), tj. „tego, co jest powiedziane [i] sposobu, w jaki to jest powiedziane” (s. 38). W tej części rozprawy zostały przedstawione ponadto (w zarysie)¹ wyniki prac badawczych nad tekstem telewizyjnym. Zaakcentowane zostały ponadto

---

¹ Doktorant nie uwzględnił takich opracowań, jak np. Jakub Bobrowski, *O możliwości wykorzystania filmowych list dialogowych w opisie leksykograficznym współczesnej polszczyzny*, „Język Polski” 1/2019, s. 81-91; Monika Kresa, *Grzeczność językowa bohaterów filmu "Cudownie ocalony" w reżyserii Janusza Zaorskiego (system adresatywny)*, [w:] *Zachowania językowe – spontaniczność i automatyzm*, pod red. Magdaleny Hawrysz, Marzanny Uździckiej i Anny Wojciechowskiej, Zielona Góra 2017, s. 95-108; Monika Kresa, *Polszczyzna kresowa w filmie – analiza języka bohaterów „Samych swoich” (fonetyka, fleksja, składnia)*, „Prace Filologiczne” t. 68/2016, s. 167-182. Niemniej, zastrzeżenie, które poczynił, iż chodzi tu o zarys badań, nie zakłada ich kompletności.

kwestie dotyczące analizy dyskursu medialnego, co ma bezpośredni związek z przyjętą przez Doktoranta metodologią badawczą. Istotnym elementem tego rozdziału jest ponadto eksplikacja terminu *idiolekt*. Doktorant, w oparciu o interpretacje zaczerpnięte z dyskusji naukowej nad tym zagadnieniem, sprecyzował jego znaczenie na potrzeby podjętego badania, zakładając, iż idiolekt jest „niepowtarzalnym językiem jednostki“ (s. 49) i w sposób uzasadniony podkreślając, że ze względu na jego specyfikę powinien być badany w szerszym kontekście, w tym w ujęciu pragmatyki językoznawczej.

Rozdział II (obejmujący siedem podrozdziałów) odnosi się do wpływu adaptacji formatów telewizyjnych na sferę społeczno-kulturową i językową. W pierwszej kolejności Doktorant zdefiniował, czym jest *format telewizyjny*, następnie wskazał cechy identyfikujące formaty telewizyjne oraz przedstawił najważniejsze etapy ich rozwoju na świecie. Elementem treści tego rozdziału jest ponadto *adaptacja*. Poza uściśleniami terminologicznymi w tym zakresie mgr Sollano przedstawił proces dostosowywania danego formatu do realiów innych krajów w kontekście wybranych teorii przekładu, co należy uznać za zasadny wariant interpretacyjny. Następnie Doktorant nawiązał do wybranych koncepcji socjologicznych, co pozwoliło na uchwycenie relacji formatu do bliskości kulturowej jego odbiorców w świetle globalizacji przemysłu telewizyjnego. W dalszej kolejności została przedstawiona typologia formatów według stosowanych strategii adaptacyjnych. Tę część pracy zamyka odniesienie się do adaptacji formatu fabularnego tworzącego główny przedmiot badania. Doktorant zwraca uwagę na to, iż w obecnym stuleciu adaptacje seriali obyczajowych „zapoczątkowały rozwój nowej praktyki na rynku telewizyjnym“ (s. 90), cieszącej się dużym zainteresowaniem społecznym, co potwierdza aktualność tematyki recenzowanej rozprawy.

W rozdziale III (obejmującym sześć podrozdziałów) został omówiony przedmiot podjętego badania, a także przyjęta przez Doktoranta koncepcja metodologiczna badania. Zatem tę część rozprawy otwiera charakterystyka kanadyjskiego serialu z uwzględnieniem jego innowacyjnych cech, które sprawiły, iż stał się on najbardziej rozpowszechniony na świecie, mimo iż sens jego oglądania, jak zauważa Doktorant, polega przede wszystkim na „przeżywaniu [z jego bohaterami] ich codziennych doświadczeń“ (s. 93), co za krytykiem

telewizji Pierrem Bourdieu (2009: 46)² można określić mianem doświadczenia „nadzwyczajnej zwyczajności“. W dalszej części mgr Sollano zaprezentował prace badawcze odnoszące się do omawianego serialu, podkreślając, iż nie poświęcono mu zbyt wiele uwagi. Warto byłoby jednak uzupełnić podane tu informacje o artykuły Catherine Black (2001)³, Małgorzaty Boguni-Borowskiej (2003)⁴, a także Laetitii Biscarrat (2015)⁵.

W kolejnej części omawianego rozdziału Doktorant przedstawił w sposób syntetyczny rozwój badań dotyczących relacji języka i płci, ukazując ich różnorodność z perspektywy m. in. etnografii komunikacji, socjolingwistyki, analizy konwersacyjnej czy krytycznej analizy dyskursu. Dopełnieniem tych treści jest wyjaśnienie terminu *styl konwersacyjny* oraz jego zastosowanie w analizie komunikacji kobiet i mężczyzn. Następnie, w nawiązaniu do wybranych opracowań naukowych dotyczących różnic w stylach komunikacyjnych ze względu na płeć, mgr Sollano rozważa ich przydatność w analizie idiolektu badanych postaci filmowych, a także deklaruje, iż w centrum Jego uwagi znajdują się nawyki językowe badanych postaci, niezależnie od ich płci, z zachowaniem należytego szacunku dla każdej z nich. Takie podejście świadczy o wrażliwości, refleksyjności i obiektywizmie badawczym Doktoranta.

Następnie, po wstępnych wyjaśnieniach odnoszących się do wielowymiarowości *dyskursu*, Autor rozprawy precyzuje, iż u podstaw podjętego badania leży metoda analizy dyskursu zaproponowana przez Jamesa Paula Gee. Z wypracowanego przez tego językoznawcę zestawu 27 narzędzi badawczych (w formie serii pytań wykorzystywanych do interpretacji języka w użyciu) mgr Sollano wybrał 16, dostosowując je odpowiednio do uszczegółowionych celów rozprawy, tj.: 1) ukazania adaptacji jako efektywnego mechanizmu dostosowywania dialogów do lokalnych uwarunkowań kulturowych, 2) opisu cech idiolektów badanych postaci, 3) określeniu języka w budowaniu relacji społecznych

---

² Pierre Bourdieu, *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*, tłum. Karolina Sztandar-Sztanderska, Anna Ziółkowska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

³ Catherine Black, *Un gars, une fille : plaidoyer pour la culture avec un 'petit c' dans un cours de français langue étrangère*, "The Canadian Modern Language Review", Volume 57 Issue 4, 2001, s. 628–639.

⁴ Małgorzata Boguna-Borowska, *Negocjacje kobiety i mężczyzny w kulturze konsumpcyjnej. Na przykładzie serialu „Kasia i Tomek“*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 4, 2003, s. 105–116.

⁵ Laetitia Biscarrat, *Le rôle du genre dans la médiatisation des identités culturelles: les représentations du masculin et du féminin dans le programme court Un gars, une fille*, „Signes, Discours et Sociétés”, pod red. Michel Bourse, Halime Yücel: La construction des identités culturelles dans les séries télévisées, nr 14, 2015.

oraz 4) zastosowaniu zasad analizy naturalnego dyskursu w badaniu dialogów postaci fikcyjnych.

W oparciu o przyjęte założenia metodologiczne – w liczącej 273 strony części empirycznej rozprawy – zostały przeprowadzone szczegółowe analizy materiału źródłowego. Wyodrębniono tu dwa obszary problemowe. W pierwszym z nich (Rozdział IV) zabrany materiał badawczy jest interpretowany w ramach czterech sekcji – oddzielnie dla każdej wersji językowej (francusko-, polsko-, rosyjsko- i włoskojęzycznej) – na podstawie przyjętych wspólnych kryteriów (narzędzi badawczych). Każdą sekcję otwiera informacja wstępna ukazująca badany format na tle uwarunkowań kulturowo-językowych, z uwzględnieniem oddziaływania środków masowego przekazu na proces kształtowania tożsamości narodowej, a także ewolucję przekazów telewizyjnych pod wpływem zmian społeczno-politycznych oraz rolę telewizji w kształtowaniu norm językowych w danym kraju. Przeprowadzone analizy zostały ukierunkowane na określenie idiolektu głównych postaci każdej z wersji językowej badanego formatu. Pozyskane dane w tym zakresie posłużyły do sformułowania wniosków dotyczących podobieństw i różnic w formach komunikacji postaci w zależności od uwarunkowań środowiskowych. Przeprowadzone analizy objęły: słownictwo (np. używanie zapożyczeń z innych języków, terminologii specjalistycznej, frazeologizmów, zdrobnień, form pieszczotliwych, wulgaryzmów, kolokwializmów), elementy kształtujące styl wypowiedzi (np. przerywniki, partykuły) oraz preferencje składniowe (np. krótkie zdania vs. złożone zdania, szyk wyrazów), ponadto znaczenie w sytuacji (odniesienie do płaszczyzny konotacyjnej, wtórne interpretacje znaczenia, użycie metafor, porównań), odwołania do innych tekstów (np. przytaczane cytaty, odniesienia do świata rzeczywistego), budowanie relacji (stosowane sposoby wpływania na działanie/wybory partnerki/partnera, np. w formie pytań retorycznych, użycia trybu rozkazującego), podział wypowiedzi (np. powtórzenia, odpowiedzi pytaniem na pytanie), budowanie praktyk kulturowo-społecznych/dóbr społecznych (np. poprzez sposób wypowiadania się odzwierciedlający stereotypowe postawy związane z płcią) oraz budowanie ról społecznych i relacji (w odniesieniu do interakcji językowych głównych bohaterów z osobami trzecimi). Poszczególne analizy zostały poparte odpowiednio dobranymi przykładami pochodzącymi z wyekscerpowanego materiału badawczego,

uzupełniająco także z innych odcinków formatu nieuwzględnionych w korpusie (np. s. 162). Świadczy to o rzetelnym i całościowym rozpoznaniu serialu przez mgr Sollano, a tym samym pozwala wnioskować, iż Doktorant precyzyjnie dobrał korpus językowy do celów badawczych. Na podkreślenie zasługuje również połączenie przytaczanych w analizach przykładów z korpusem zestawionym na końcu pracy w formie odsyłaczy (numeracji wierszy), co ułatwia umiejscowienie danej sekwencji dialogowej w pełnym kontekście sytuacyjnym. Przy obszernym materiale źródłowym Doktorant nie ustrzegł się omyłek, zatem numeracja niektórych fragmentów dialogów, np. na s. 327 i następnych, wymaga korekty. Jeśli chodzi o omówienia interpretacyjne w poszczególnych sekcjach, mają one przejrzystą strukturę. Każdą z sekcji kończy podsumowanie obejmujące najważniejsze wnioski z omawianych treści. Całość dopełnia porównanie wyników uzyskanych w ramach analiz poszczególnych wersji językowych według przyjętych kryteriów (narzędzi badawczych).

W ramach rozdziału V (obejmującego cztery części, każda składająca się z czterech podrozdziałów) zostały porównane strategie adaptacyjne stosowane w trzech wybranych scenach badanego formatu (rozmowa prywatna, rozmowa rodzinna i rozmowa z przedstawicielem instytucji) – konsekwentnie według metodologii Jamesa Paula Gee, lecz w oparciu o inny trafnie dobrany zestaw narzędzi. Ich zastosowanie umożliwiło pozyskanie informacji m. in. o tym, co – oprócz języka – zostało zmienione podczas adaptacji tekstu, co wymagałoby znajomości kontekstu kulturowego, jaka jest zależność pomiędzy kontekstem a mówcami, jak przeniesiono postaci do odpowiadających im światów, zachowując zbliżoną fabułę, jakie elementy wyróżniają język danej postaci, jakie mechanizmy interakcyjne regulują przebieg rozmowy, na ile wypowiedź jest zrozumiała w danej wspólnocie językowej czy też w jaki sposób dana postać artykułuje swoje poglądy. Takie podejście pozwoliło na określenie sposobu przedstawienia omawianych sytuacji oraz skutku prowadzonych rozmów bohaterów serialu w poszczególnych krajach.

W tej części badania poszczególne wersje językowe były analizowane nie oddzielnie, lecz równolegle względem oryginału. Każdą z analiz otwiera charakterystyka danej sceny w jej wersji oryginalnej z uwzględnieniem fragmentów dialogów prowadzonych przez bohaterów. Następnie prezentowane są poszczególne adaptacje z zachowaniem

skrupulatnego podziału każdej ze scen. Ciekawym elementem koncepcyjnym jest ponadto włączenie do podjętych analiz przykładów zaczerpniętych z innych wersji serialu, tj. realizowanych we Francji, w Ukrainie oraz Niemczech, co pozwala spojrzeć na problem badawczy z jeszcze szerszej perspektywy. Elementem dopełniającym treści tego rozdziału jest odniesienie się do mechanizmów organizacji komunikacji (jak np. tryb przejmowania głosu czy sygnały tła) na podstawie metodologii Awdiejewa i Nęckiego. Rozdział kończy syntetyczne podsumowanie przeprowadzonych analiz.

W zakończeniu, na podstawie wyników uzyskanych w części empirycznej, zostały przedstawione wnioski zgodne z celem rozprawy i postawionymi pytaniami badawczymi.

Układ rozprawy cechuje się spójnością i konsekwencją metodologiczną. Tok rozumowania jest przejrzysty i logiczny. Poszczególne części pracy zachowują właściwe proporcje. Zastosowana metodologia odpowiada charakterowi analizowanego materiału źródłowego i pozostaje w zgodzie z celem pracy. Analiza dialogów badanych postaci została przeprowadzona z dużą starannością. Sformułowane wnioski są w pełni zasadne i znajdują potwierdzenie w materiale badawczym. Doktorant wykazał się ponadto znajomością literatury przedmiotu oraz umiejętnością jej krytycznego wykorzystania.

Rozprawa cechuje się również wysoką wartością poznawczą. Wielojęzyczny materiał źródłowy umożliwił ukazanie badanego zjawiska (w jaki sposób dialogi postaci fikcyjnych służą identyfikacji bohaterów serialu telewizyjnego – w tym wypadku kobiety i mężczyzny, a także odsłaniają i współtworzą relacje między nimi) nie tylko w szerszym kontekście językowym, ale także kulturowym. Pozyskane wyniki mogą znaleźć zastosowanie w dalszych badaniach nad rzeczonym serialem z uwzględnieniem jeszcze szerszego kręgu kulturowego, w tym wykraczającego poza Europę. Szerokie możliwości w tym zakresie zostały przedstawione przez Doktoranta w części końcowej pracy (np. z odniesieniem do takich aspektów, jak np. czas realizacji serialu, popularność danej wersji językowej serialu, reakcje publiczności na serial). Ponadto, materiał ten może być wykorzystany m. in. również w praktyce tłumaczeniowej, w dydaktyce przekładu względnie dydaktyce języków obcych lub być inspiracją do badań nad innymi produkcjami telewizyjnymi.

Mgr Angelo Sollano oparł swoje badania na starannie dobranej, adekwatnej do podjętej tematyki literaturze przedmiotu. Wśród wykorzystanych źródeł są opracowania angielsko-, francusko-, niemiecko-, polsko-, włosko- i rosyjskojęzyczne, co dowodzi, poza wysokim poziomem kompetencji językowej Autora, również Jego dociekliwości i skrupulatności badawczej. Na uwagę zasługuje ponadto dorobek naukowy Doktoranta w zakresie omawianej tematyki, który wzbogacił treści rozprawy. W zestawieniu bibliograficznym nie zostały uwzględnione jednak wszystkie wykorzystane w pracy materiały źródłowe, w tym publikacje internetowe (np. *Collins English Dictionary*, *Słownik języka polskiego PWN*), ale również inne (np. autorstwa T. Oren czy A. Beeden/ J. de Bruin), wykazane w przypisach w części głównej rozprawy. Rewizji należy poddać ponadto zapisany cyrylicą wykaz opracowań rosyjskojęzycznych, które zostały zestawione na kocu z pominięciem alfabetycznego układu bibliografii rozumianej jako całości, tym bardziej iż w tekście nazwiska autorów rosyjskich są zapisane alfabetem łacińskim (np. s. 242: Karaulova, Lapsina, Krzłowa, s. 320: Awdiejew). Korekty wymagają ponadto drobne uchybienia w układzie alfabetycznym wyszczególnionych źródeł.

Tytułem uzupełnienia, sugeruję rozważenie dopisania do korpusu językowego zamieszczonego na końcu pracy zapisu innych scen dialogowych wykorzystanych w badaniu oznaczonych „[poza korpusem]” czy też przytoczonych fragmentów w językach francuskim (we Francji), ukraińskim i niemieckim.

Podsumowując, rozprawa doktorska opracowana przez mgra Angelo Sollano jest oryginalnym rozwiązaniem podjętego problemu badawczego, w związku z czym wnosi cenny wkład w badania nad językiem. Doktorant wykazał się wysokim poziomem wiedzy teoretycznej w zakresie językoznawstwa, kreatywnością w prowadzeniu badań, a także ponadprzeciętną kompetencją językową umożliwiającą interlingwalne, a co za tym idzie interkulturowe ujęcie tematu. Opracowanie to odznacza się ponadto wysokim poziomem poprawności językowej. Z pełnym przekonaniem rekomenduję je do publikacji.

Konkluzja

Przedłożona do zaopiniowania rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim zgodnie z wytycznymi zawartymi w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo

o szkolnictwie wyższym i nauce. Wnioskuje zatem o dopuszczenie jej Autora, mgra Angelo Sollano, do dalszych etapów postępowania o nadanie Mu stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauki humanistyczne w dyscyplinie językoznawstwo.

Jednocześnie, mając na uwadze niezwykle wysoką wartość naukową, a także poznawczą recenzowanego dzieła (co zostało zaakcentowane we wprowadzającej i podsumowującej części recenzji), przedkładam Radzie Naukowej Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgra Angelo Sollano.

Renata Madobnik